

Ürün Raporu

MERCİMEK
2020



T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ



TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Ürün Raporu
MERCİMEK
2020

Hazırlayan

Zarife Nihal GÜLAÇ
Ziraat Yüksek Mühendisi

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

TEPGE YAYIN NO: 323
ISBN: 978-605-7599-50-6

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Kasım 2020

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı
No: 161/1-B-I, 06800 Çankaya/Ankara
Telefon: 0312 287 5833/1123
Faks: 0312 287 5458

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak
çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.
Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.
Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazara aittir ve
Tarım ve Orman Bakanlığı ve TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	ii
ŞEKİL LİSTESİ	iii
1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM	1
2.1. Dünyada Mercimek Ekim Alanı	1
2.2. Dünyada Mercimek Üretimi	2
2.3. Ükelere Göre Dünya Mercimek Verimi	3
2.4. Dış Ticaret	4
2.4.1. İthalat	4
2.4.2. İhracat	4
3. TÜRKİYE'DE DURUM	6
3.1. Türkiye'de Mercimek Ekim Alanı	7
3.2. Türkiye'de Mercimek Üretim Miktarı	8
3.3. Türkiye'de Mercimek Tüketimi	9
3.4. Dış Ticaret	10
3.4.1. İthalat	10
3.4.2. İhracat	11
3.5. Türkiye Mercimek Fiyatları	13
3.6. Türkiye'de Mercimek Destekleme Politikaları	13
3.8. Mercimek Girdi Pariteleri	14
4. GENEL DEĞERLENDİRME	15
EK TABLOLAR	16
-KAYNAKLAR	28

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Ülkelere göre dünya mercimek ekim alanı (bin ha)	1
Tablo 2. Ülkelere göre dünya mercimek üretimi (bin ton)	2
Tablo 3. Ülkelere göre dünya mercimek verimi (kg/da)	3
Tablo 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (bin ton)	4
Tablo 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (bin ton)	5
Tablo 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton)	5
Tablo 7. Türkiye mercimek denge tablosu.....	6
Tablo 8. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları (bin da).....	7
Tablo 9. İllere göre Türkiye yeşil mercimek ekim alanları (bin da)	8
Tablo 10. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek üretimi (bin ton)	8
Tablo 11. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretimi (bin ton).....	9
Tablo 12. Türkiye mercimek tüketimi.....	10
Tablo 13. Ülkelere göre Türkiye kırmızı mercimek ithalatı (bin ton)	10
Tablo 14. Ülkelere göre Türkiye yeşil mercimek ithalatı (bin ton).....	11
Tablo 15. Ülkelere göre Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (bin ton).....	11
Tablo 16. Ülkelere göre Türkiye yeşil mercimek ihracatı (bin ton)	12
Tablo 17. Türkiye mercimek fiyatları (TL/kg)	13
Tablo 18. Destekler.....	14
Tablo 19. Türkiye Mercimek Girdi Paritesi	14

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Mercimek ekim alanında önemli ülkeler (%).....	2
Şekil 2. Mercimek üretiminde önemli ülkeler (%).....	3
Şekil 3. Dünya mercimek ekim alanı, üretimi ve verimi.....	4
Şekil 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (2019, %).....	5
Şekil 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (2019, %).....	5
Şekil 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton).....	6
Şekil 7. Türkiye’de mercimek ekimi yapan önemli iller	8
Şekil 8. Türkiye’de mercimek üretimi yapan önemli iller	9
Şekil 9. Türkiye kırmızı mercimek ithalatı (ton)	10
Şekil 10. Türkiye yeşil mercimek ithalatı (ton)	11
Şekil 11. Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (ton)	12
Şekil 12. Türkiye yeşil mercimek ihracatı (ton).....	12
Şekil 13. Türkiye mercimek fiyatları (TL/kg)	13

1. GİRİŞ

Baklagiller familyasına ait türler tüm dünya için çok önemli bitkisel protein kaynağı olmakla beraber bu ürünler, “Dünya Gıda Programı” ve diğer “Gıda Yardım Girişimleri” kapsamında genel gıda sepetlerinin önemli bir parçası olarak kullanılmaktadırlar. Hayvansal proteinler, besin madde içeriği bakımından insan beslenmesinde bitkisel proteinlerden daha uygun bulunmakla birlikte, baklagiller zengin protein ve aminoasit içerikleriyle hayvansal proteinlerle kıyaslanabilir seviyededir (Kaya, 2010). Dünyada insan beslenmesindeki bitkisel proteinlerin %22’sinin, karbonhidratların %7’sinin, hayvan beslenmesindeki proteinlerin %38’inin ve karbonhidratların %5’inin yemeklik baklagillerden sağlandığı belirtilmektedir (Adak ve ark., 2009). Ayrıca, %18–32 oranında protein içeren yemeklik tane baklagiller, gelişmekte olan ülkelerin beslenme sorununun çözümünde ve beslenmedeki protein açığının giderilmesinde sıklıkla gündeme gelmektedir (Kün ve ark., 2004). Mercimek, fasulye, nohut, bezelye, bakla ve börülceyi içine alan baklagiller, dünyadaki iki milyardan fazla insan için protein kaynağıdır (UBK, 2014). Bakliyat üretimi dünya geneline yayılmış olmakla beraber, mercimek üretimi Amerika ve Asya ülkelerinde yoğunluk kazanmıştır.

2. DÜNYADA DURUM

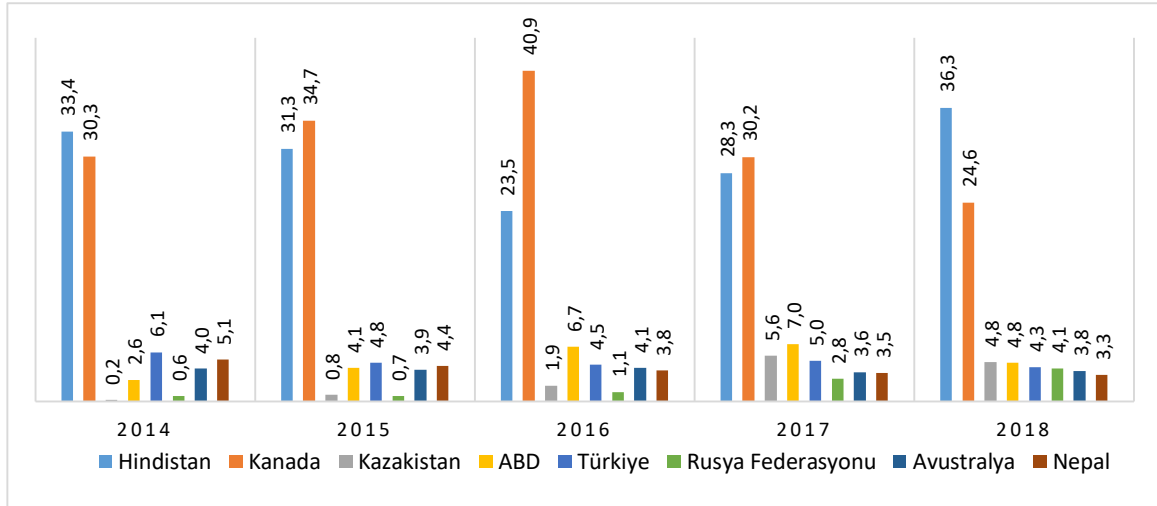
2.1. Dünyada Mercimek Ekim Alanı

Mercimeğin dünyadaki üretim alanları incelendiğinde; 2018 yılında bir önceki yıla göre %4 oranında artarak 6.1 milyon ha alanda gerçekleşmiştir. Dünyada en fazla ekim alanına sahip ülke Hindistan’dır. Hindistan’da mercimek ekim alanları 2018 yılında bir önceki yıla göre %34 oranında artarak 2,2 milyon hektar alanda mercimek ekimi gerçekleştirilmiştir. Uzun yıllar mercimek ekiminde lider olan Kanada’da 2018 yılında bir önceki yıla göre %16 oranında düşüş görülmüş ve 1,5 milyon hektarla Kanada ekim alanlarında ikinci sırada yer almıştır. Kazakistan son yıllarda mercimek ekim alanlarını arttırarak üçüncü sırada yer alırken onu ABD ve Türkiye takip etmiştir. ABD’de 2018 yılında bir önceki yıla göre ekim alanlarında %33 bir daralma olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Ülkelere göre dünya mercimek ekim alanı (bin ha)

	2014	2015	2016	2017	2018
Hindistan	1.341	1.469	1.276	1.658	2.215
Kanada	1.217	1.630	2.221	1.774	1.499
Kazakistan	7	38	104	331	295
ABD	105	193	366	414	291
Türkiye	243	224	246	292	259
Rusya Federasyonu	26	32	61	164	248
Avustralya	162	182	225	211	229
Nepal	206	204	206	207	199
Diğer	710	728	721	819	866
Dünya Toplam	4.018	4.699	5.426	5.868	6.101

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 1. Mercimek ekim alanında önemli ülkeler (%)

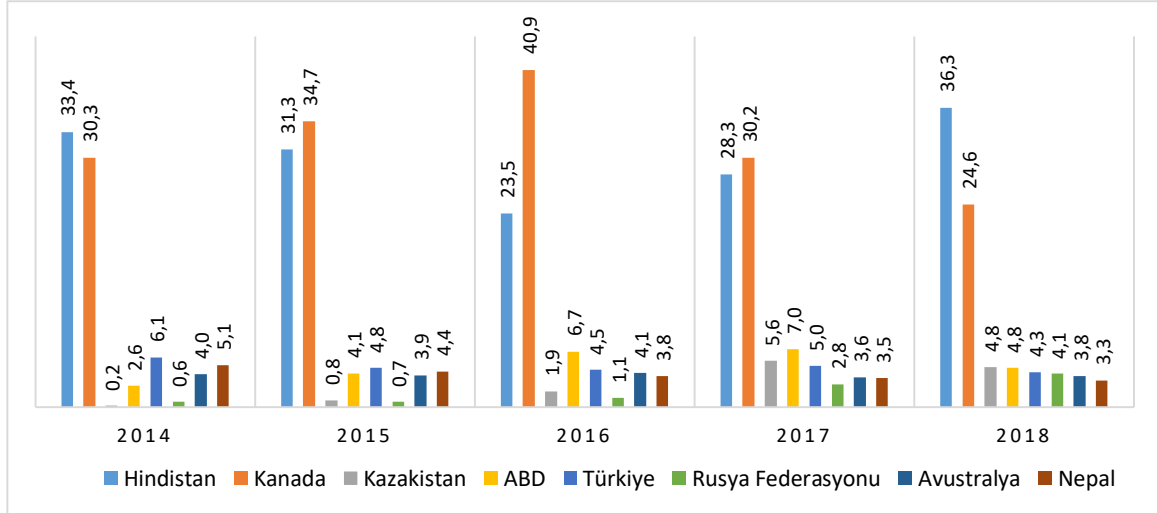
2.2. Dünyada Mercimek Üretimi

FAO verilerine göre 2018 yılında dünyada 6,1 milyon hektarlık bir alanda yaklaşık 6,3 milyon ton mercimek üretilmiş ve ortalama verim 104 kg/da olmuştur. 2018 yılı itibariyle 2,09 milyon tonluk üretim ile bir önceki yıla göre %18 oranında azalışla Kanada Dünya mercimek üretiminin %33'ünü karşılayarak ilk sırada yer almıştır. Hindistan 1,62 milyon ton üretim yaparak ikinci sırada yer almaktadır ve bir önceki yıla göre üretimini %33 arttırmıştır. Hindistan üretim alanlarında ilk sırada yer alırken, veriminin Kanada'ya göre düşük olması nedeniyle üretimde ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada 381 bin ton ile ABD, dördüncü sırada 353 bin ton üretim ile Türkiye yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Ülkelere göre dünya mercimek üretimi (bin ton)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kanada	1.987	2.541	3.194	2.559	2.092
Hindistan	1.017	1.035	976	1.220	1.620
ABD	156	239	580	339	381
Türkiye	345	360	365	430	353
Avustralya	238	231	182	219	255
Kazakistan	8	41	140	313	254
Nepal	227	227	253	254	249
Rusya Federasyonu	20	25	65	198	195
Diğer	701	771	768	861	934
Dünya Toplam	4.700	5.470	6.523	6.393	6.333

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 2. Mercimek üretiminde önemli ülkeler (%)

2.3. Ülkelere Göre Dünya Mercimek Verimi

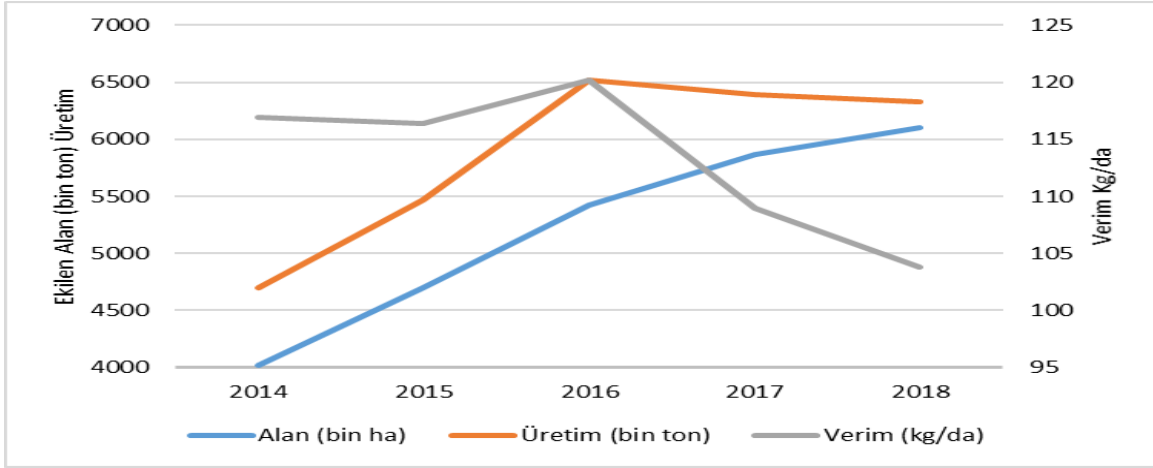
Ülkelere göre mercimek verimi FAO verilerine göre incelendiğinde; 2018 yılı verimlerine göre üretimde ilk sıralarda yer alan Kanada'nın 140 kg/da, Türkiye'nin 136 kg/da' la ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Yine üretimde söz sahibi olan Hindistan'ın 73 kg/da ile dünya ortalaması olan 104 kg/da'nın oldukça altında kaldığı görülmektedir (Tablo 3). Hindistan'da verimin düşük olmasına rağmen üretimde söz sahibi olması üretim alanlarının fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3. Ülkelere göre dünya mercimek verimi (kg/da)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kanada	163	156	144	144	140
Türkiye	142	161	148	147	136
ABD	149	124	158	82	131
Kazakistan	105	108	134	95	86
Hindistan	76	70	76	74	73
Dünya Ortalaması	117	116	120	109	104

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

Dünya mercimek üretiminde üretim alanlarındaki artış miktarı üretim miktarına paralel gitmemektedir. FAO verilerine göre; 2018 yılında bir önceki yıla göre toplam üretim alanları %4 oranında artarken, ortalama verimdeki düşüş nedeniyle toplam üretim %0,9 oranında azalmıştır (Şekil 3). Özellikle küresel ısınma, mevsim ortalamasının üstünde görülen yağışlar verim miktarını çok etkilemektedir.



Şekil 3. Dünya mercimek ekim alanı, üretimi ve verimi

2.4. Dış Ticaret

2.4.1. İthalat

Dünyada mercimek ithalatı trademap verilerine göre incelendiğinde; 2019 yılında ithalatın %24'ü 822 bin ton ile Hindistan'a, %14'ü 479 bin ton ile Bangladeş'e, %10'u ise 340 bin ton ile Türkiye'ye yapılmaktadır. Dünya toplam ithalat ise 2019 yılında bir önceki yıla göre %9 oranında artarak 3,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	1.62	754	1.123	217	822
Bangladeş	180	328	288	368	479
Türkiye	313	338	371	355	340
Birleşik Arap Emirlikleri	224	184	274	194	237
Sri Lanka	161	131	166	166	168
Pakistan	135	113	146	84	124
Kanada	16	72	57	20	83
Diğer	1.080	1.004	1.387	1.725	1.160
Dünya Toplam	3.272	3.023	3.812	3.128	3.413

Kaynak:Trademap (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

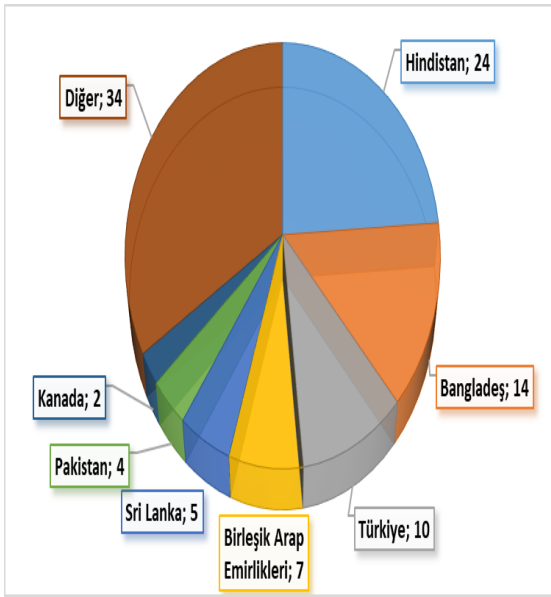
2.4.2. İhracat

Dünya genelinde üretilen bakliyatın yaklaşık %84'ü ülkelerin iç talebini karşılamaya yöneliktir. Geriye kalan %16'lık kısım ise dünya ticaretine dâhil olmaktadır (Anonim, 2017). Trademap'ın dünya mercimek ticaretine yönelik 2019 yılı verilerine göre mercimek ihracatının %58'i Kanada, %14'ü Avusturalya, %7'si ise Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir. 2019 yılında Kanada bir önceki yıla göre ihracatını %29 oranında arttırarak 2,1 milyon ton olarak gerçekleştirirken, Avusturalya %20 oranında arttırarak 515 bin ton, Türkiye ise %7 oranında arttırarak 253 bin ton olarak gerçekleştirmiştir. Toplam ihracat ise 2019 yılında bir önceki yıla göre %15 artarak 3,6 milyon ton'dur (Tablo 5).

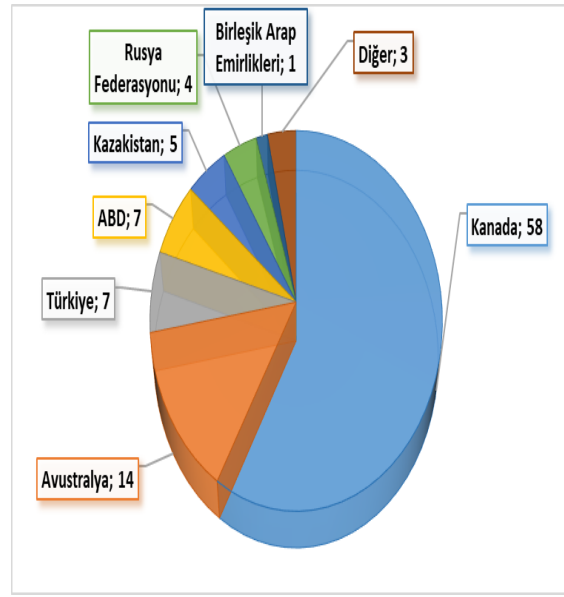
Tablo 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracat (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kanada	2.630	2.054	1.641	1.644	2.117
Avustralya	236	284	903	429	515
Türkiye	219	244	264	298	253
ABD	255	299	268	134	239
Kazakistan	8	59	99	171	182
Rusya Federasyonu	7	18	63	78	151
Birleşik Arap Emirlikleri	110	100	156	151	50
Diğer	106	158	173	240	127
Dünya Toplam	3.570	3.214	3.566	3.147	3.633

Kaynak: Trademap (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 4. Ülkelere göre dünya mercimek ithalatı (2019, %)



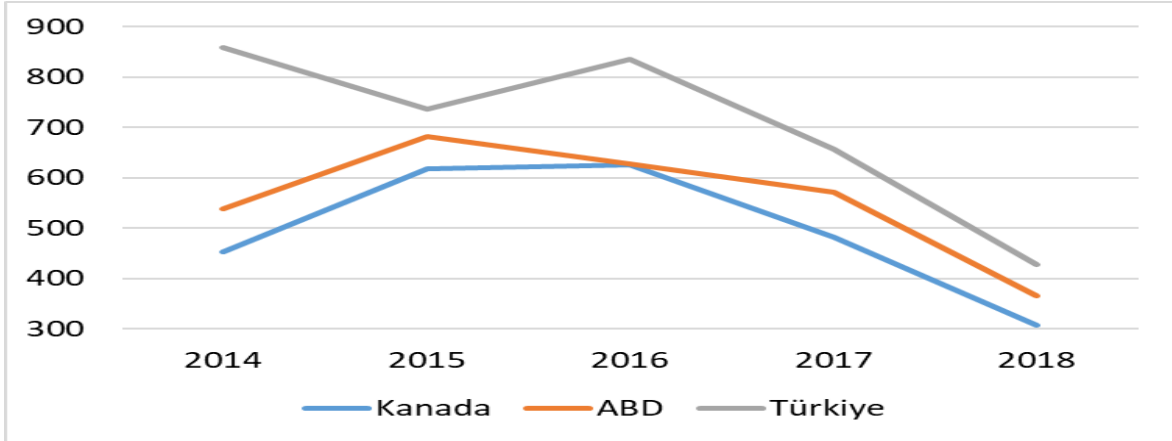
Şekil 5. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (2019, %)

Mercimek üretiminde söz sahibi ülkelerin üretici fiyatlarına bakıldığında, en yüksek fiyatın Türkiye’de, en düşük fiyatın ise Kanada’da olduğu görülmektedir. 2018 yılında mercimek üretici fiyatı Türkiye’de 428 \$/ton olup bir önceki yıla göre %35 oranında azalmıştır, ABD 366 \$/ton, Kanada’da 307 \$/ton olup bir önceki yıla göre %36 oranında azalmıştır (Tablo 6). Lezzet, aroma ve mikro element bakımından zengin olan Türkiye mercimeği, yurt dışı fiyatlardan daha yüksek fiyata işlem görmekte ve dış ticarete de yüksek fiyatlara alıcı bulunmaktadır.

Tablo 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kanada	453	619	625	483	307
ABD	538	683	628	571	366
Türkiye	858	736	836	656	428

Kaynak: FAO (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 6. Önemli üretici ülkelerde mercimek üretici fiyatları (\$/ton)

3. TÜRKİYE'DE DURUM

Gelişmekte olan birçok ülkede düşük gelirli insanların önemli besin kaynakları arasında bulunan yemeklik baklagiller, Türkiye'de pek çok ailenin günlük tüketiminde önemli yere sahiptir (Uzunöz, 2009). Toplam baklagil üretimi dikkate alındığında, Türkiye dünyanın en büyük üreticileri arasındadır (FAO, 2016).

Türkiye'de üretimi yapılan 9 çeşit kuru baklagilden en fazla yetiştirilenleri nohut, kuru fasulye ve mercimektir. TÜİK denge tablosu incelendiğinde; 2018/19 üretim döneminde bir önceki üretim dönemine göre %6 oranında azalarak 277 bin hektar alanda, üretim ise %18 oranında azalarak 353 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ihracat %9 oranında artarak 341 bin ton, ithalat ise %47 oranında artarak 359 bin ton olmuştur. Yurt içi kullanım ise %7 oranında azalmış ve 451 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

TÜİK verilerine göre Türkiye'de 2019 yılı itibariyle baklagiller yaklaşık 9,03 milyon dekar alanda ekili olup, 1,23 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir. Toplam kuru baklagil ekim alanının %31'ini mercimek ekim alanı oluştururken, toplam kuru baklagil üretim miktarının ise %29'unu mercimek üretimi oluşturmaktadır. (Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye Mercimek Denge Tablosu

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Alan (1000 ha)	249	224	252	293	277
Verim (kg/da)	164	147	149	128	128
Üretim	345	360	365	430	353
Yurt içi kullanım	474	451	480	486	451
İthalat	324	337	386	312	341
İhracat	186	237	261	244	359

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

3.1. Türkiye’de Mercimek Ekim Alanı

Türkiye’de yeşil ve kırmızı mercimek üretimi yapılmaktadır. Mercimek üretiminin %88’ini kırmızı, %12’sini ise yeşil mercimek oluşturmaktadır. TÜİK verilerine göre ekim alanları iller bazında incelendiğinde; kırmızı mercimek üretiminin ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapıldığı, yeşil mercimek üretiminin ise ağırlıklı olarak İç Anadolu bölgesinde yapıldığı görülmektedir.

2019 yılında kırmızı mercimeğin %39’u 950 bin dekar ile Şanlıurfa’da, %26’sı 632 bin dekar ile Diyarbakır’da, %11’i ise 277 bin dekar ile Mardin’de üretilmiştir. Türkiye’de kırmızı mercimek toplam üretim alanlarında 2015 yılından sonra artış olduğu görülmektedir. 2019 yılında 2015 yılına göre ekim alanları %15 oranında artmıştır ve bir önceki yıla göre %0,1 oranında azalarak 242 bin hektar alanda üretimi gerçekleştirilmiştir. (Tablo 8).

Tablo 8. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları (bin da)

	2015	2016	2017	2018	2019
Şanlıurfa	993	1059	1121	930	950
Diyarbakır	391	543	758	681	632
Mardin	295	308	304	302	277
Batman	94	134	141	133	152
Siirt	55	63	76	73	70
Gaziantep	75	73	73	75	68
Konya	14	15	19	32	65
Yozgat	0	0	8	40	50
Şırnak	17	14	26	31	39
Kilis	35	36	38	37	34
Diğer	106	111	129	96	90
Toplam	2.075	2.355	2.693	2.431	2.428

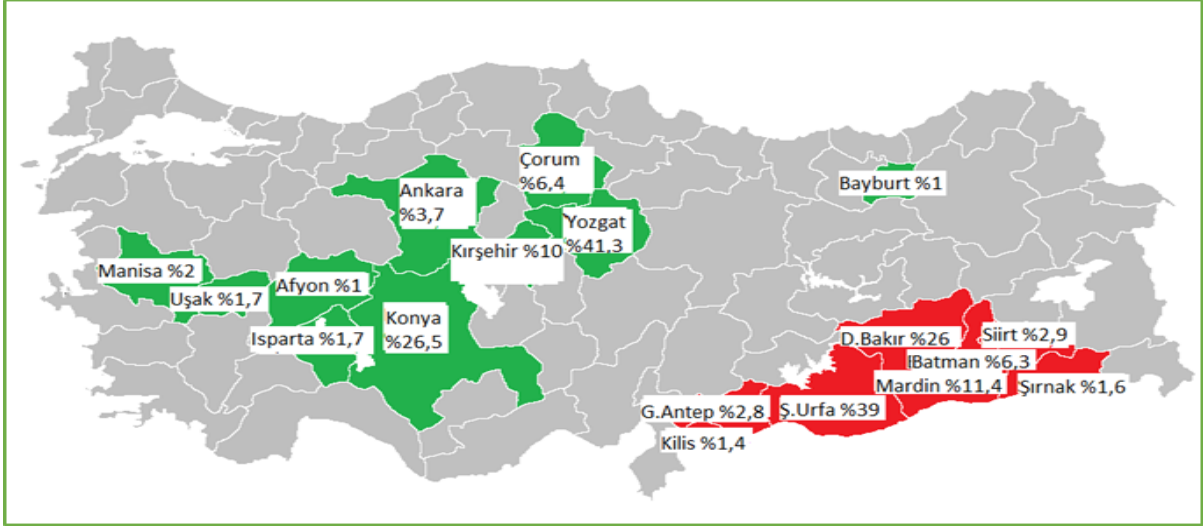
Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

Tablo 9. İllere göre Türkiye yeşil mercimek ekim alanları (bin da)

	2015	2016	2017	2018	2019
Yozgat	28	35	88	106	164
Konya	9	12	23	102	105
Kırşehir	11	12	19	26	40
Çorum	35	32	30	33	25
Ankara	15	14	12	19	14
Manisa	14	12	12	10	8
Uşak	8	7	9	9	7
Isparta	8	7	7	7	7
Bayburt	1	1	1	2	4
Afyonkarahisar	7	7	6	5	4
Diğer	28	29	24	22	19
Toplam	164	168	232	342	396

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

Yeşil mercimek üretiminin %41'i 164 bin dekar ile Yozgat'ta, %26'sı 30 bin dekar ile Konya'da, %10'u ise 40 bin dekar ile Kırşehir'de yapılmaktadır. Yeşil mercimek üretiminde 2015-2019 yılları arasında artış olduğu görülmektedir. 2019 yılında 2015 yılına göre %141 oranında, bir önceki yıla göre %16 oranında artarak 396 bin dekar alanda mercimek ekimi gerçekleşmiştir (Tablo 9). Tarım ve Orman Bakanlığı'nın uyguladığı destekleme politikalarıyla kırmızı ve yeşil mercimek üretim alanlarında her ne kadar artış gerçekleşmiş olsa da 2018/19 sezonunda yeterlilik derecesi kırmızı mercimekte %75, yeşil mercimekte ise %87 seviyelerinde kalmış, ülke kullanımı için yeterli seviyeye ulaşamamıştır.



Şekil 7. 2019 yılı Türkiye'de mercimek ekimi yapılan önemli iller

3.2. Türkiye'de Mercimek Üretim Miktarı

Türkiye'de 2019 yılında kırmızı mercimek üretiminin %33'ü 103 bin ton ile Diyarbakır'da, %29,4'ü 91 bin ton ile Şanlıurfa'da, %13'ü ise 40 bin ton ile Mardin'de gerçekleşmiştir. Diyarbakır'da üretim 2019 yılında bir önceki yıla göre %18 oranında azalırken, Şanlıurfa'da %27 oranında artmıştır (Tablo 10).

Tablo 10. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek üretimi (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Diyarbakır	83	123	148	125	103
Şanlıurfa	130	96	127	72	91
Mardin	58	60	51	42	40
Batman	20	28	26	27	27
Gaziantep	12	2	10	12	9
Siirt	9	10	10	3	9
Konya	2	3	2	3	7
Şırnak	3	3	3	4	5
Yozgat	0	0	1	7	4
Kilis	6	2	4	4	4
Diğer	17	18	17	12	10
Toplam	340	345	400	310	310

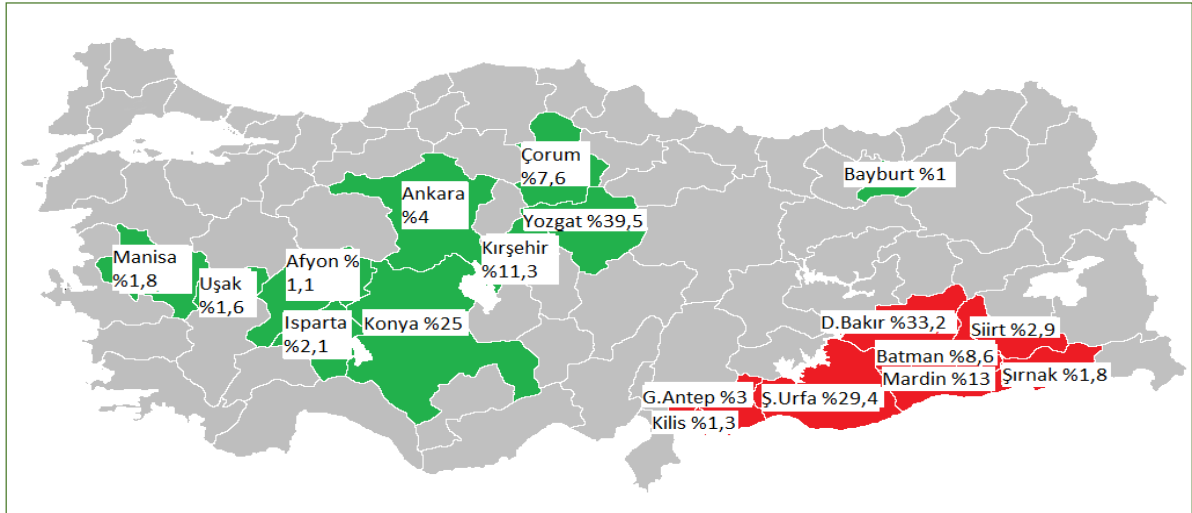
Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

İllere göre yeşil mercimek üretimi incelendiğinde 2019 yılında; üretimin %40'ı 17,3 bin ton ile Yozgat'ta, %25'i 10,9 bin ton ile Konya'da, %11'i 4,9 bin ton ile Kırşehir'de yapıldığı görülmektedir. Yeşil mercimek üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre Yozgat'ta %23 oranında, Kırşehir'de %62 oranında artarken, Konya'da %18 oranında azalmıştır. Toplam yeşil mercimek üretimi ise %1,5 oranında artarak 43,6 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Konya'da 2018 yılında önceli yıllara kıyasla yeşil mercimek üretiminde önemli bir artış olduğu görülmektedir ve 2019 yılında 2015 yılına göre üretimde %75 oranında önemli bir artışla ikinci sırada yer almıştır (Tablo 11).

Tablo 11. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretimi (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Yozgat	3,5	4,3	11,7	14,0	17,3
Konya	1,3	1,5	3,7	13,3	10,9
Kırşehir	1,6	1,3	2,2	3,1	4,9
Çorum	4,2	3,9	3,7	4,4	3,3
Ankara	1,5	1,5	1,4	2,0	1,7
Isparta	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9
Manisa	1,4	1,2	1,3	0,9	0,8
Uşak	1,0	0,8	1,1	1,0	0,7
Diğer	4,4	4,5	3,8	3,4	3,1
Toplam	20,0	20,0	30,0	43,0	43,6

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 8. Türkiye'de mercimek üretimi yapan önemli iller

3.3. Türkiye'de Mercimek Tüketimi

Türkiye'de mercimek tüketimi incelendiğinde; kırmızı mercimeğin yeşil mercimeğe göre tercih edildiği ve kişi başına mercimek tüketiminin yıllar itibariyle büyük farklılıklar göstermediği görülmektedir. Kırmızı mercimek tüketiminin 4,5-5 kg arasında olduğu, yeşil mercimeğin ise 0,5-0,6 kg arasında değiştiği görülmektedir. En düşük kırmızı mercimek tüketiminin 2018/19 üretim sezonunda olduğu ve toplam tüketim bir önceki yıla göre %10

oranında azalarak 363,8 bin ton olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı sezon kişi başına tüketim %11 oranında azalarak 4,4 kg olarak gerçekleşmiştir. Yeşil mercimekte ise; 2018/19 üretim sezonunda bir önceki yıla göre tüketim %11 oranında azalarak 43,3 bin ton olarak gerçekleşirken, kişi başına tüketim %17 oranında azalarak 0,5 kg olmuştur.

Tablo 12. Türkiye mercimek tüketimi

		2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Kırmızı Mercimek	Tüketim (bin ton)	394,8	378,9	408,1	402,3	363,8
	Kişi Başı Tüketim (kg)	5,1	4,8	5,1	5,0	4,4
Yeşil Mercimek	Tüketim (bin ton)	47,3	42,7	39,9	48,6	43,3
	Kişi Başı Tüketim (kg)	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)

3.4. Dış Ticaret

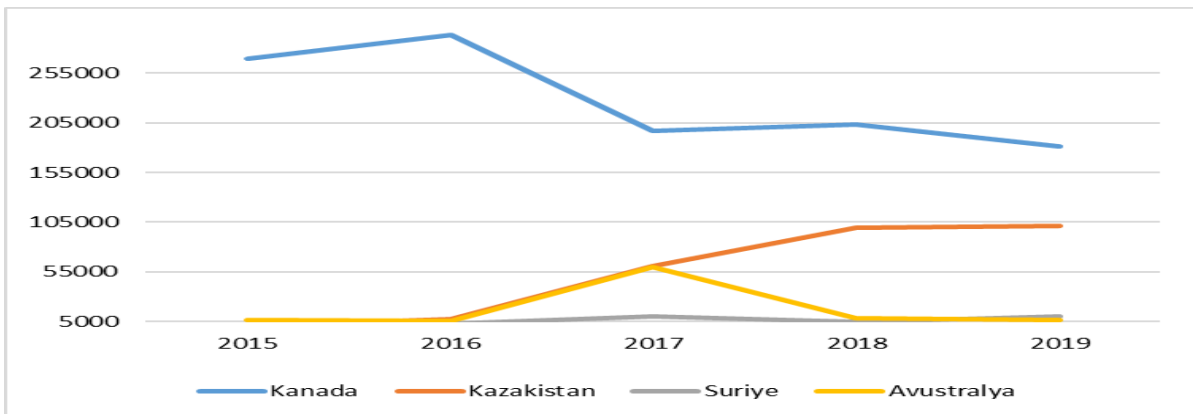
3.4.1. İthalat

Türkiye toplam mercimek ithalatı 2019 yılında 337,5 bin ton olarak gerçekleşmiştir ve bir önceki yıla göre %4,5 oranında azalmıştır. Kırmızı mercimek ithalatı 311 bin ton ile toplam ithalatın %92'sini oluşturmaktadır. En fazla ithalatın yapıldığı ülkeler sırası ile; 181 bin ton ile %58'si Kanada'dan, 101 bin ton ile %32'si Kazakistan'dan, 9,9 bin ton ile %3'ü Suriye'den gerçekleşmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Ülkelere göre kırmızı mercimek ithalatı (bin ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kanada	269.452	293.676	196.843	203.431	181.213
Kazakistan	1.422	7.197	60.918	99.021	101.379
Suriye	39	2.575	10.088	4.702	9.961
Ukrayna	109	-	-	1.276	7.421
Avustralya	6.283	5.797	59.872	8.670	6.705
Rusya Federasyonu	597	3.067	14.701	13.058	4.868
ABD	1.342	212	-	481	226
Diğer	299	958	332	1.224	64
Toplam	279.542	313.482	342.755	331.863	311.838

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



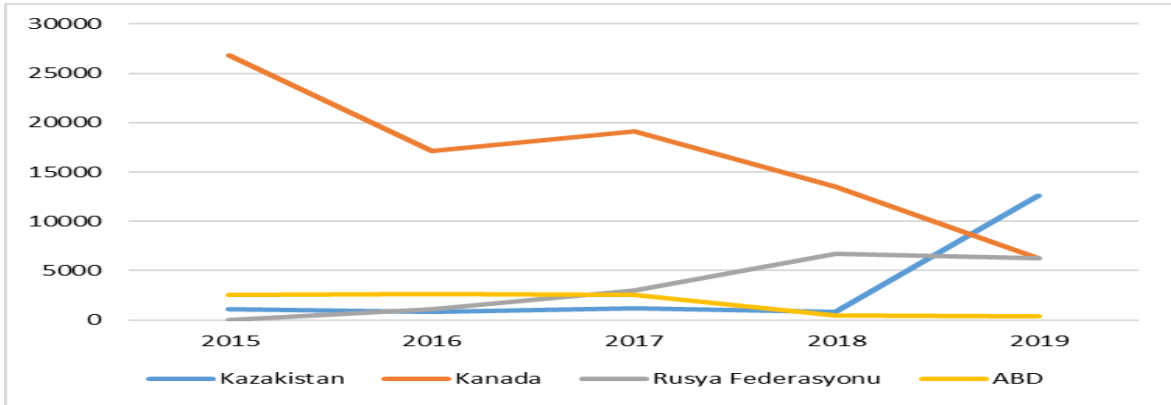
Şekil 9. Türkiye kırmızı mercimek ithalatı (bin ton)

Yeşil mercimek ithalatı incelendiğinde; toplam mercimek ithalatının %8'ini 25 bin ton ile yeşil mercimek oluşturmaktadır ve 2019 yılında bir önceki yıla göre %18 oranında artmıştır. En fazla ithalat 12,6 bin ton ile %49'u Kazakistan'dan, 6,29 bin ton ile %25'i Kanada'dan ve 6,28 bin ton ile %24'ü Rusya Federasyonu'ndan gerçekleşmiştir. Önceki yıllarda Kanada en fazla ithalat yapılan ülke iken son yıllarda Kazakistan'da üretimin artması ve mercimek üretiminde söz sahibi olması ithalat miktarını arttırmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Ülkelere Göre Kırmızı Yeşil Mercimek İthalatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kazakistan	1.070	852	1.189	852	12.607
Kanada	26.861	17.112	19.083	13.473	6.297
Rusya Federasyonu	32	1.109	2.961	6.714	6.282
ABD	2.575	2.620	2.568	465	353
Diğer	220	48	0	193	132
Toplam	30.758	21.742	25.801	21.697	25.671

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 10. Türkiye yeşil mercimek ithalatı (ton)

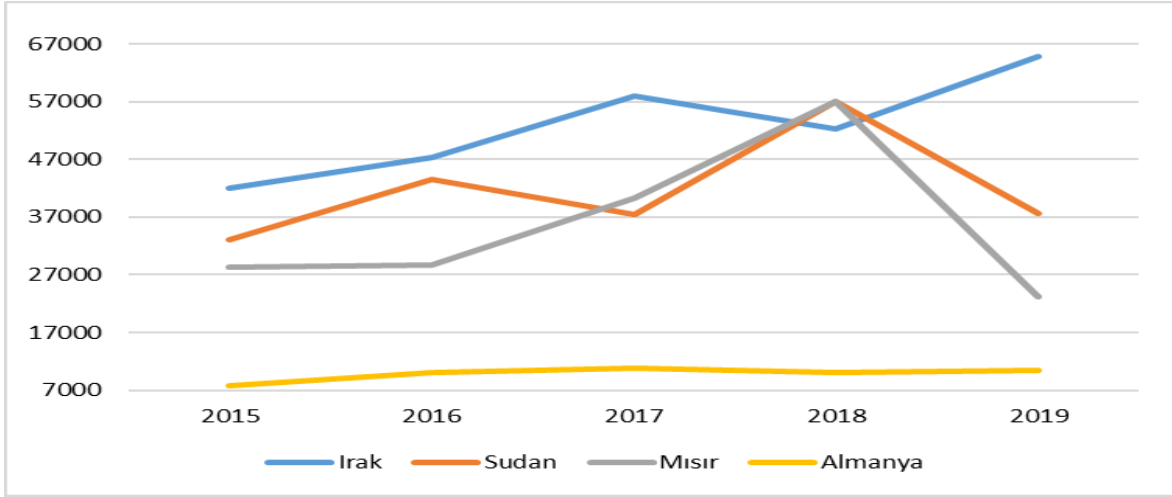
3.4.2. İhracat

2019 yılında Türkiye mercimek ihracatının %98'ini 238 bin ton ile kırmızı mercimek ihracatı oluşturmaktadır ve bir önceki yıla göre %18 oranında azalmıştır. İhracatın %27'si 65 bin ton ile Irak'a, %16'sı 37 bin ton ile Sudan'a ve %10'u 23 bin ton ile Mısır'a yapılmıştır (Tablo 15).

Tablo 15. Ülkelere göre Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Irak	42.087	47.411	57.924	52.287	64.861
Sudan	33.079	43.480	37.363	57.082	37.562
Mısır	28.414	28.759	40.326	57.073	23.258
Almanya	7.694	10.081	10.830	9.984	10.506
Cezayir	3.107	1.933	4.213	3.996	7.677
Birleşik Krallık	7.115	7.138	5.425	7.375	7.627
Diğer	94.412	101.259	103.810	102.425	86.461
Toplam	215.907	240.060	259.891	290.222	237.951

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



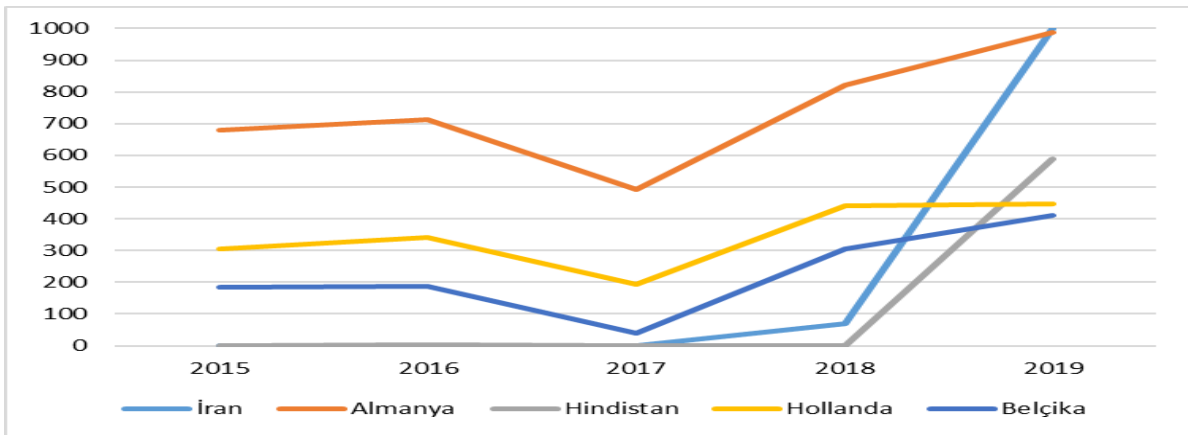
Şekil 11. Türkiye kırmızı mercimek ihracatı (ton)

Türkiye'nin kayda değer bir yeşil mercimek ihracatı bulunmamaktadır ve toplam mercimek ihracatının %2'sini yeşil mercimek oluşturmaktadır. 2019 yılında yeşil mercimek ihracatı bir önceki yıla göre %39 oranında artarak 5 bin ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatın yapıldığı önemli ülkeler; İran, Almanya, Hindistan ve Hollanda'dır (Tablo 16).

Tablo 16. Ülkelere göre Türkiye yeşil mercimek ihracatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
İran	-	-	-	70	1.000
Almanya	678	713	492	821	989
Hindistan	-	3	-	-	589
Hollanda	305	343	193	440	446
Belçika	184	189	40	307	411
Suriye	-	40	12	171	208
Diğer	541	834	679	1.824	1.402
Toplam	1.710	2.122	1.416	3.632	5.044

Kaynak: TÜİK (Erişim Tarihi:02.07.2020)



Şekil 12. Türkiye yeşil mercimek ihracatı (ton)

3.5. Türkiye Mercimek Fiyatları

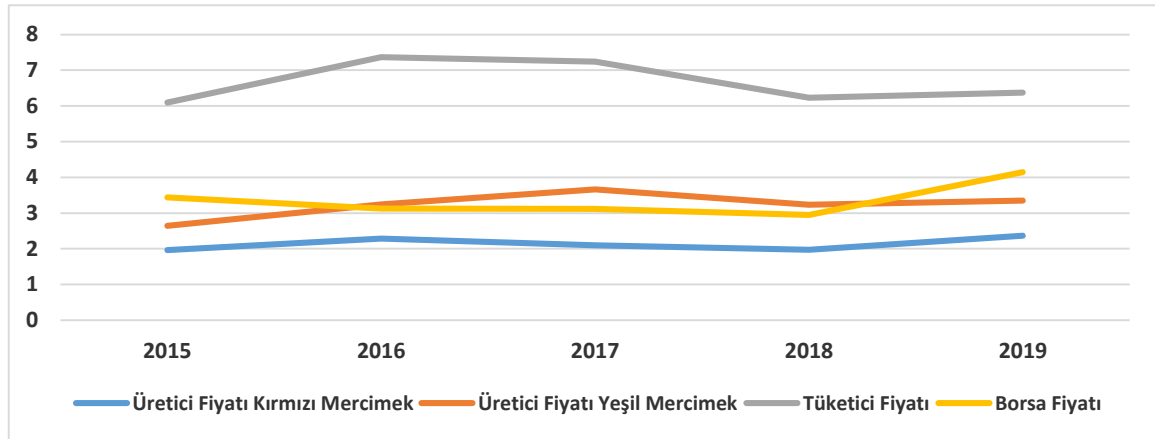
Mercimek fiyatlarının 2018 yılında azalmasına karşın 2019 ve özellikle 2020 yılında artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Üretici fiyatlarındaki artışın tüketici ve borsa fiyatlarını da etkilediği söylenebilir. 2019 yılı kırmızı mercimek üretici fiyatı bir önceki yıla göre %20 oranında artarak 2,37 TL/kg, yeşil mercimekte %4 oranında artarak 3,35 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Kırmızı mercimek borsa fiyatı ise %41 oranında artarak 4,15 TL/kg, kırmızı mercimek tüketici fiyatı ise %2 ile daha az bir oranda artarak 6,37 TL/kg olarak gerçekleşmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Türkiye Mercimek Fiyatları (TL/kg)

	2015	2016	2017	2018	2019
Üretici Fiyatı Kırmızı Mercimek	1,96	2,29	2,1	1,97	2,37
Üretici Fiyatı Yeşil Mercimek	2,64	3,24	3,66	3,23	3,35
Tüketici Fiyatı*	6,1	7,37	7,24	6,23	6,37
Borsa Fiyatı**	3,44	3,13	3,12	2,95	4,15

Kaynak: Üretici-Tüketici Fiyat TUIK (Erişim Tarihi:02.07.2020), * Kırmızı Mercimek Fiyatı,

**Gaziantep Ticaret Borsası (Erişim Tarihi: 02.07.2020)



Şekil 13. Türkiye mercimek fiyatları (TL/kg)

3.6. Türkiye’de Mercimek Destekleme Politikaları

Türkiye’de çeşitli ürünlere uygulanan fark ödemesi desteği, sertifikalı tohumluk kullanım desteği, mazot ve gübre desteği mercimek için de uygulanmaktadır. “Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli Fark Ödemesi Mercimek Destekleri” 2019 yılında 50 krş/kg, yer altı sularının yetersizliği Bakanlık tarafından tespit edilen yerlerde ise ekimi yapılan mercimek için fark ödemesi desteğinde ilave %50 olarak belirlenmiştir. Yurt içi sertifikalı tohum kullanım desteği 20 TL/da, mazot ve gübre desteği 26 TL/da organik tarım desteği ise 3. kategori ürünler arasında yer almaktadır ve ürün sertifikası bireysel ise 40 TL/da, ürün sertifikası üretici grubu için ise 20 TL/da olarak belirlenmiştir.

Ürün verimi dikkate alınarak 2019 yılında bir önceki yıla göre verilen destekler kilogram bazında incelendiğinde; fark ödemesi desteği aynı kalırken, toprak analizi desteği %20,

sertifikalı tohum %16, gübre %15 ve mazot desteği ise %83 artmıştır ve toplam destekleme miktarı ise %14 oranında artmıştır.

Tablo 18. Verilen Destekler (TL/kg)

Yıllar	Verilen Destek (TL/kg)					
	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Sertifikalı Tohum	Gübre	Mazot	Toplam
2014	0,100	0,015	0,061	0,037	0,028	0,241
2015	0,200	0,017	0,08	0,044	0,032	0,373
2016	0,300		0,134		0,073	0,508
2017	0,300	0,005	0,134	0,027	0,074	0,540
2018	0,500	0,005	0,134	0,027	0,094	0,760
2019	0,500	0,006	0,156	0,031	0,172	0,860

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, TEPGE hesaplamaları.

3.8. Mercimek Girdi Pariteleri

2019 yılında mercimek üretici fiyatı bir önceki yıla kıyasla %20 artmıştır. Gübre fiyatları %3,64 ve tohumluk fiyatı %8,2 azalırken, mazot fiyatı %1,9 artmıştır. Pariteye oransal olarak bakıldığında; 2019 yılında bir önceki yıla göre; destekler hariç gübre paritesi %27, mazot %20 ve tohum paritesi %33 oranında artarken, destekler dahil paritelerdeki artış oranları sırasıyla %24, %17 ve %30,3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 19).

Tablo 19. Türkiye Mercimek Girdi Paritesi

	2015	2016	2017	2018	2019
Mercimek Fiyatı (TL/kg)	2,00	2,29	2,10	1,94	2,37
Destek (TL/kg)	0,37	0,51	0,54	0,76	0,86
Mercimek Fiyatı + Destek (TL/kg)	2,37	2,80	2,64	2,70	3,23
Gübre Fiyatı (TL/kg) (DAP)	1,82	1,47	1,54	2,75	2,65
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	3,85	4,69	5,78	5,89
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	4,58	4,78	5,67	6,21	5,70
1 kg mercimek ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Mercimek/Gübre	1,10	1,56	1,36	0,71	0,89
Mercimek + destek/Gübre	1,30	1,90	1,71	0,98	1,22
Mercimek/Mazot	0,52	0,59	0,45	0,34	0,40
Mercimek+ destek/Mazot	0,62	0,73	0,56	0,47	0,55
Mercimek/Tohum	0,44	0,48	0,37	0,31	0,42
Mercimek+ destek/Tohum	0,52	0,59	0,47	0,43	0,57

Mercimek fiyatında kırmızı mercimek, Tohumluk fiyatında ortalama mercimek fiyatları dikkate alınmıştır.

Gübre ve tohum fiyatlarında BÜGEM verileri, mazot fiyatlarında TÜİK verileri dikkate alınmıştır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Baklagiller, besin değerleri bakımından zengin olmasının yanı sıra samanının besleme değerinin yüksek olması nedeniyle hayvan beslemede yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca çevrecilik ve sürdürülebilir tarımın popülaritesinin arttığı günümüzde, yetiştirildikleri toprağa olumlu etkilerde bulunmalarıyla baklagillerin önemi daha da artmaktadır.

Dünyada mercimek üretimi 2018 yılında 6,1 milyon ha alanda 6,3 milyon ton olarak yapılmıştır ve bir önceki yıla göre ekim alanları %4 artarken üretim %0,9 oranında azalmıştır. En büyük üretici ve ithalatçı konumundaki Hindistan'da üretim dönemlerinde görülen yoğun yağışlı sezon ürün miktar ve kalitesini etkilemiştir. Büyük üretici ve ithalatçı olan Hindistan'da mercimek üretiminde yaşanan sorunlar ve ithalatta vergi indirimine gidilmesi dünya piyasalarında hareketliliğe neden olmuştur.

Türkiye'de yetiştirilen yemeklik baklagiller içerisinde mercimek, üretim miktarı açısından nohuttan sonra en önemli yeri tutmaktadır ve kırmızı mercimek kuru tanelerinde yüksek protein içermektedir. Türkiye'de kişi başına tüketim son yıllarda çok değişmemekle birlikte kırmızı mercimekte 4-5 kg/yıl, yeşil mercimekte ise 0,5-0,6 kg/yıl arasında değişmektedir.

Türkiye'de 2018/19 üretim sezonunda 277 bin ha alanda 353 bin ton mercimek üretimi yapılmıştır. Üretim alanları ve üretimdeki düşüş nedeni ile Tarım ve Orman Bakanlığı üretimin arttırılması için destekleme çalışmalarına devam etmekte, dünya genelinde görülen Covid-19 salgının tüketici tercihlerini etkilemesi ve tüketicilerin stoklanabilir ürünlere yönelmesi nedeniyle mercimeğe olan talep artışını da karşılamak amacıyla destekleri arttırmaktadır. TMO 2020 yılı kırmızı mercimek alım fiyatını %40 artış ile 3.500 TL/ton yeşil mercimek alım fiyatı da 3.200 TL/ton olarak açıklamıştır. Atıl arazilerin tarımsal üretime kazandırılması ve ilave üretim alanlarını kazanmak amacıyla pilot 5 ilde tohumluğun %75'i hibe olarak dağıtılmıştır. Ayrıca üretimin artırılması için ekim nöbeti uygulaması yaygınlaştırılmaktadır.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya mercimek ekim alanı (ha)

	2014	2015	2016	2017	2018
Hindistan	1.341.000	1.469.000	1.276.000	1.658.000	2.215.397
Kanada	1.217.300	1.630.000	2.221.000	1.773.800	1.499.400
Kazakistan	7.449	38.044	103.966	330.528	294.574
ABD	104.810	192.630	366.240	413.590	290.560
Türkiye	243.370	223.772	246.322	292.455	259.374
Rusya Federasyonu	25.544	31.539	61.039	163.511	247.885
Avustralya	162.400	182.000	224.944	210.935	228.918
Nepal	205.939	204.475	205.939	206.969	198.605
Bangladeş	124.617	145.492	154.515	154.746	154.678
İran	141.824	131.684	131.454	141.211	146.821
Etiyopya	98.869	100.693	113.685	118.912	122.109
Suriye	111.206	111.000	111.000	111.000	111.000
Çin	60.000	60.000	65.410	67.780	67.063
İspanya	24.059	30.548	26.427	36.504	44.101
Fas	45.863	45.495	9.581	42.838	39.797
Fransa	16.176	16.415	17.578	31.045	36.634
Cezayir	6.458	6.330	8.762	19.033	25.956
Ukrayna	500	300	1.500	8.300	24.500
Pakistan	18.220	17.891	17.736	14.623	13.632
Arjantin	1.609	1.611	1.642	1.649	13.032
Yunanistan	5.040	6.611	9.559	12.273	9.664
Yemen	11.147	10.032	9.618	9.542	9.539
Meksika	8.703	8.163	2.820	8.550	8.080
Diğer	35.580	35.591	39.738	40.564	39.603
Toplam	4.017.683	4.699.316	5.426.475	5.868.358	6.100.922

Kaynak: FAO (02.07.2020)

Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya mercimek üretim (ton)

	2014	2015	2016	2017	2018
Kanada	1.987.000	2.540.500	3.193.800	2.558.500	2.092.136
Hindistan	1.017.000	1.035.000	976.000	1.220.000	1.620.000
ABD	156.310	239.320	580.330	339.380	381.380
Türkiye	345.000	360.000	365.000	430.000	353.000
Avustralya	238.120	230.500	181.638	218.604	255.185
Kazakistan	7.818	41.091	139.724	313.156	253.552
Nepal	226.830	227.492	253.041	254.308	249.491
Rusya Federasyonu	20.204	25.352	65.224	197.858	194.726
Bangladeş	157.000	167.261	158.228	168.837	176.633
Çin	125.000	143.000	155.181	171.888	172.173
Etiyopya	137.354	147.637	166.274	166.986	172.107
İran	71.507	77.774	82.642	84.069	78.643
Suriye	70.907	71.000	71.000	71.000	71.000
Fransa	22.033	22.161	23.901	39.994	52.844
İspanya	18.067	23.746	29.827	24.357	42.827
Fas	30.671	50.004	2.004	28.163	31.739
Cezayir	5.341	4.945	10.071	19.139	29.663
Ukrayna	180	880	2.810	11.500	19.620
Arjantin	2.365	2.365	2.365	2.365	18.605
Diğer	60.855	60.148	63.547	73.028	68.028
Dünya Toplam	4.699.562	5.470.176	6.522.607	6.393.132	6.333.352

Kaynak: FAO (02.07.2020)

Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya mercimek ithalat miktarı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	1.161.802	753.566	1.122.854	217.072	822.398
Bangladeş	180.221	328.186	288.173	367.656	479.452
Türkiye	313.162	337.500	371.426	355.324	339.585
Birleşik Arap Emirlikleri	223.754	183.634	273.703	194.203	237.188
Sri Lanka	160.877	131.004	165.879	165.865	168.072
Pakistan	135.386	113.055	145.627	83.727	123.735
Kanada	16.320	71.835	57.119	19.515	83.153
Kolombiya	67.264	58.743	82.636	69.077	81.089
Sudan	60.445	41.285	60.994	89.800	76.287
Cezayir	91.186	58.481	90.540	72.753	71.127
ABD	0	40.155	56.275	75.331	68.285
Irak	44.193	51.002	64.786	62.908	65.052
Suudi Arabistan	51.680	46.988	53.138	55.560	56.498
Peru	43.947	35.309	55.596	47.335	55.631
İspanya	65.776	67.195	74.735	46.769	48.490
İtalya	34.181	40.519	49.392	46.403	40.367
Nepal	37.017	27.576	55.936	46.069	39.457
Suriye	15.094	13.765	17.036	58.429	38.791
Fas	5.099	19.481	45.456	49.173	33.683
İran	90.833	94.705	126.750	96.544	32.970
Almanya	28.912	34.286	36.436	36.432	32.461
Diğer	444.543	474.754	517.026	871.957	419.556
Dünya Toplam	3.271.692	3.023.024	3.811.513	3.127.902	3.413.327

Kaynak: comtrade (02.07.2020)

Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya mercimek ihracatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kanada	2.630.043	2.053.705	1.641.371	1.644.190	2.116.930
Avustralya	235.581	283.513	902.919	429.376	515.338
Türkiye	219.220	243.768	263.932	298.499	252.543
ABD	254.934	299.203	267.586	133.924	238.981
Kazakistan	7.754	59.439	99.329	171.200	181.809
Rusya Federasyonu	7.355	17.597	62.809	77.892	150.594
Birleşik Arap Emirlikleri	109.888	99.521	155.671	151.282	50.122
Mısır	11.120	11.351	4.678	21.009	17.401
Hindistan	3.651	20.416	9.477	15.483	17.338
Belçika	9.040	10.680	10.644	13.128	12.538
Çin	18.680	17.169	10.114	8.076	7.169
Almanya	4.208	4.428	5.411	5.095	6.200
Hollanda	2.684	6.500	7.685	6.631	5.927
Fransa	3.907	5.005	5.803	5.728	5.869
Meksika	711	1.289	24.253	97.695	4.736
İspanya	3.054	6.546	10.320	5.003	3.345
İngiltere	2.878	3.739	3.437	3.294	3.324
Diğer	45.692	70.585	80.882	59.111	43.037
Dünya Toplam	3.570.400	3.214.454	3.566.321	3.146.616	3.633.201

Kaynak: comtrade (02.07.2020)

Ek Tablo 5. Dünya ülkeler verim (kg/da)

	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	208	238	237	254	257
Yeni Zellanda	231	235	233	234	235
Mısır	139	147	146	140	141
Hırvatistan	286	219	201	209	212
Tajikistan	130	162	156	143	182
Azerbaycan	134	175	151	135	164
Lübnan	140	143	147	148	150
Irak	156	400	75	100	147
Fransa	136	135	136	129	144
Arjantin	147	147	144	143	143
Etiyopya	139	147	146	140	141
Kanada	163	156	144	144	140
Türkiye	142	161	148	147	136
Kuzey Makedonya	123	81	131	112	132
ABD	149	124	158	82	131
Ermenistan	226	255	200	122	127
Nepal	110	111	123	123	126
Yunanistan	138	131	128	112	120

Kaynak: FAO (02.07.2020)

Ek Tablo 6. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları (da)

	2015	2016	2017	2018	2019
Şanlıurfa	993.279	1.059.032	1.120.617	929.902	949.719
Diyarbakır	390.593	542.817	757.520	681.222	632.193
Mardin	295.188	308.290	304.490	302.176	277.020
Batman	93.775	133.900	141.031	133.250	152.211
Siirt	55.217	63.078	75.738	73.388	69.618
Gaziantep	74.855	72.755	72.840	75.040	68.140
Konya	13.502	14.536	19.052	31.719	65.457
Yozgat	140	140	7.773	39.581	50.353
Şırnak	17.040	13.585	26.376	30.769	39.482
Kilis	34.977	35.777	38.406	37.256	33.897
Ankara	50	1.572	19.315	16.012	29.267
Manisa-45	24.700	24.350	20.600	14.420	14.400
Nevşehir-50		2.000	6.500	8.889	8.955
Elazığ-23	2.316	2.231	4.256	6.486	8.226
Adıyaman-2	55.031	49.880	30.202	11.963	6.107
Isparta-32	7.262	5.680	5.640	5.630	5.640
Kırşehir-40		2.500	10.759	12.534	3.769
Tunceli-62	2.000	3.500	3.500	3.500	3.400
Kahramanmaraş-46	1.290	3.690	12.891	2.835	2.910
Malatya-44	2.080	2.570	2.436	2.625	2.534
Ağrı-4	5.000	8.000	8.000	8.050	2.275
Karaman-70	925	950	1.050	1.040	1.020
Kırıkkale-71		600	2.580	750	600
Eskişehir-26	110	10	10		245
Bursa-16	305	300	290	259	150
Muş-49	3.013	2.726	1.052	831	65
Sivas-58	205	10		100	44
Kütahya-43		32	32	25	30
Bingöl-12	35	32	25	260	25
Burdur-15				10	9
Erzurum-25	700				
Hatay-31	597				
Tekirdağ-59				30	
Van-65	467				
Çorum-19	38	200	200	100	
Toplam	2.074.690	2.354.743	2.693.181	2.430.652	2.427.761

Kaynak: TÜİK (02.07.2020)

Ek Tablo 7. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretim alanları (da)

	2015	2016	2017	2018	2019
Yozgat	28.262	35.388	88.374	105.988	163.734
Konya	8.974	11.565	23.189	101.521	104.824
Kırşehir	11.097	11.568	18.888	26.467	39.589
Çorum	35.028	31.963	30.492	33.141	25.211
Ankara	15.390	14.280	12.368	18.589	14.461
Manisa	13.515	12.353	12.353	10.168	8.050
Uşak	7.997	7.030	9.362	9.377	6.915
Isparta	7.815	6.960	6.945	6.876	6.719
Bayburt	900	902	966	2.298	4.156
Afyonkarahisar	7.126	6.559	5.657	4.756	3.918
Denizli	3.726	3.246	3.041	4.017	3.600
Tokat	2.548	2.789	3.365	2.639	2.681
Kayseri-38	1.405	1.245	1.350	1.350	1.367
Kırıkkale-71	1.510	1.760	1.598	1.332	1.250
Eskişehir-26	1.100	939	780	1.262	1.215
Amasya-5	700	945	1.155	1.323	1.188
Ağrı-4	3.520	7.521	2.343	2.429	1.144
Kütahya-43	1.988	1.624	1.487	1.296	1.110
Sivas-58	445	585	630	620	703
Aksaray-68	2.500	1.600	1.300	1.203	650
Balıkesir-10	1.025	855	645	595	610
Nevşehir-50	2.607	1.244	1.229	816	572
Hatay-31	775	840	1.287	1.423	324
Çankırı-18	1.060	693	554	331	307
Niğde-51	530	550	520	410	270
Mersin-33	300	290	270	249	242
Tekirdağ-59	101	126	123	192	185
Kars-36		640	479	16	184
Bilecik-11	344	310	197	167	171
Erzurum-25	85	175	196	199	165
Malatya-44	162	196	162	159	149
Karaman-70	530	125	125	130	130
Kahramanmaraş-46		70	100	100	100
Bursa-16	362	265	270	72	77
Gaziantep-27	75	75	60	55	55
Ordu-52	38	40	40	40	40
Çanakkale-17					30
Burdur-15				10	11
Antalya-7		5	5	5	5
Kırklareli-39	15	15	15	3	3
Kastamonu-37	1	1	1	1	1
Hakkari-30	325	280	280		
Toplam	163.881	167.617	232.201	341.625	396.116

Kaynak: TÜİK (02.07.2020)

Ek Tablo 8. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek üretimi (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Diyarbakır	82.742	123.048	148.253	125.216	102.977
Şanlıurfa	129.732	96.086	127.029	72.053	91.287
Mardin	57.874	59.924	51.134	41.712	40.396
Batman	20.028	28.355	25.842	26.625	26.576
Gaziantep	12.446	2.334	10.037	11.638	9.358
Siirt	8.986	10.214	10.251	2.550	8.933
Konya	2.238	2.501	2.413	3.307	6.832
Şırnak	3.122	2.530	3.492	4.415	5.465
Yozgat	19	20	1.292	6.578	4.001
Kilis	5.796	1.708	3.628	3.753	3.892
Ankara	4	205	2.374	1.732	3.104
Manisa	2.722	2.778	1.970	1.430	1.351
Nevşehir		286	810	1.207	1.092
Adıyaman	10.848	9.951	5.245	2.318	1.023
Elazığ	266	259	471	755	956
Isparta	1.203	1.100	890	928	923
Kırşehir		386	1.305	1.428	405
Tunceli	265	520	487	365	383
Kahramanmaraş	143	875	1.257	324	299
Ağrı	497	915	875	958	261
Malatya	225	288	194	241	247
Karaman	109	87	121	128	115
Kırıkkale		110	422	110	73
Eskişehir	12	1	1		17
Bursa	34	35	28	28	14
Muş	456	453	153	127	9
Sivas	27	1		14	5
Kütahya		4	4	3	3
Bingöl	3	3	3	46	2
Burdur				1	1
Erzurum	30				
Hatay	113				
Tekirdağ				0	
Van	56				
Çorum	4	23	19	10	
Toplam	340.000	345.000	400.000	310.000	310.000

Kaynak: TÜİK (02.07.2020)

Ek Tablo 9. İllere göre Türkiye yeşil mercimek üretimi (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Yozgat	3.458	4.342	11.683	13.989	17.250
Konya	1.284	1.469	3.728	13.261	10.910
Kırşehir	1.604	1.253	2.200	3.052	4.937
Çorum	4.227	3.946	3.725	4.374	3.332
Ankara	1.537	1.491	1.403	2.043	1.728
Isparta	1.090	971	1.020	928	912
Manisa	1.406	1.192	1.293	917	773
Uşak	1.032	798	1.110	1.023	700
Afyonkarahisar	863	775	680	551	477
Bayburt	73	79	115	226	439
Denizli	475	409	391	448	413
Tokat	372	411	522	361	353
Amasya	91	132	172	182	164
Kayseri	167	155	176	161	164
Kırıkkale	183	214	223	172	153
Ağrı	420	1.026	318	336	150
Kütahya	204	169	162	135	111
Eskişehir	118	93	75	104	102
Balıkesir	153	118	88	77	73
Aksaray	250	148	159	132	66
Sivas	56	62	68	60	65
Nevşehir	317	149	138	83	56
Hatay	77	70	142	144	51
Çankırı	152	102	67	39	40
Niğde	58	41	55	42	30
Mersin	36	33	33	29	28
Tekirdağ	16	20	20	27	26
Kars		100	61	2	23
Bilecik	46	41	24	19	19
Karaman	60	17	19	17	17
Malatya	19	22	17	15	17
Erzurum	13	27	14	15	14
Kahramanmaraş		7	10	12	12
Bursa	56	40	17	9	8
Gaziantep	15	13	8	8	8
Ordu	5	6	7	6	6
Çanakkale					2
Antalya		1	1	0	1
Burdur				1	1
Kastamonu	0	0	0	0	0
Kırklareli	2	2	2	0	0
Hakkari	65	56	54		
Toplam	20.000	20.000	30.000	43.000	43.631

Kaynak: TÜİK (28.05.2018)

Ek Tablo 10. İllere göre Türkiye kırmızı mercimek verimi (kg/da)

	2015	2016	2017	2018	2019
Batman	214	212	183	200	175
Adıyaman	197	199	174	194	168
Isparta	166	194	158	165	164
Diyarbakır	212	227	196	184	163
Mardin	196	194	168	138	146
Şırnak	183	186	132	143	139
Muş	151	166	145	153	138
Gaziantep	166	47	138	155	137
Siirt	163	162	135	132	128
Kırıkkale		183	164	147	122
Nevşehir		143	125	136	122
Elazığ	115	116	111	117	116
Ağrı	99	114	109	119	115
Kilis	166	48	94	101	115
Sivas	132	100		140	114
Karaman	118	134	115	123	113
Tunceli	133	149	139	104	113
Burdur				100	111
Kırşehir		154	121	114	107
Ankara	80	130	123	108	106
Konya	167	172	131	113	105
Kahramanmaraş	111	237	98	114	103
Kütahya		125	125	120	100
Malatya	108	112	80	92	97
Şanlıurfa	131	94	113	89	96
Manisa	110	114	96	99	94
Bursa	111	117	97	108	93
Bingöl	100	120	120	180	91
Yozgat	136	143	166	166	79
Eskişehir	109	100	100		69

Kaynak: TÜİK (02.07.2020)

Ek Tablo 11. İllere göre Türkiye yeşil mercimek verimi (kg/da)

	2015	2016	2017	2018	2019
Antalya		200	200	0	200
Hatay	99	83	110	101	157
Ordu	132	150	175	150	150
Gaziantep	200	173	133	145	145
Tekirdağ	158	159	163	141	141
Amasya	130	140	149	138	138
Isparta	139	140	147	135	136
Ağrı	129	138	147	141	135
Tokat	146	147	155	138	132
Çorum	121	123	122	132	132
Karaman	113	136	152	131	131
Çankırı	143	147	121	118	130
Kırıkkale	121	122	140	129	129
Kars		157	128	125	128
Kırşehir	145	108	116	115	125
Afyonkarahisar	121	118	120	116	122
Balıkesir	149	138	136	129	120
Kahramanmaraş		100	100	120	120
Kayseri	119	124	130	119	120
Ankara	100	104	113	110	119
Mersin	120	114	122	117	117
Denizli	127	126	129	112	115
Malatya	117	112	105	94	114
Bilecik	134	132	122	114	111
Niğde	109	75	106	102	111
Yozgat	122	123	132	132	109
Bayburt	81	88	119	98	106
Bursa	155	151	63	125	104
Konya	143	135	161	131	104
Aksaray	100	93	122	110	102
Uşak	129	114	119	109	101
Kütahya	104	105	109	104	100
Nevşehir	122	120	112	102	98
Manisa	104	96	105	93	96
Sivas	126	106	108	97	92
Burdur				100	91
Erzurum	153	154	71	75	85
Eskişehir	107	99	96	82	84
Çanakkale					67

Kaynak: TÜİK (02.07.2020)

Ek Tablo 12. Ülkelere göre kırmızı mercimek ithalatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kanada	269.452	293.676	196.843	203.431	181.213
Kazakistan	1.422	7.197	60.918	99.021	101.379
Suriye	39	2575	10088	4702	9961
Ukrayna	109	0	0	1276	7421
Avustralya	6.283	5.797	5.9872	8.670	6.705
Rusya Federasyonu	597	3.067	14.701	13.058	4.868
ABD	1.342	212	0	481	226
İtalya	0	24	24	0	64
Diğer	299	934	308	1224	0
Toplam	279.542	313.482	342.755	331.863	311.838

Kaynak: TUIK (02.07.2020)

Ek Tablo 13. Ülkelere göre kırmızı mercimek ihracatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Irak	42.087	47.411	57.924	52.287	64.861
Sudan	33.079	43.480	37.363	57.082	37.562
Mısır	28.414	28.759	40.326	57.073	23.258
Almanya	7.694	10.081	10.830	9.984	10.506
Cezayir	3.107	1.933	4.213	3.996	7.677
Birleşik Krallık	7.115	7.138	5.425	7.375	7.627
Eritre	8.940	8.200	3.500	3.500	7.000
İtalya	2.441	3.767	6.386	5.534	6.420
Suudi Arabistan	10.299	11.281	13.386	13.540	6.284
İsrail	4.017	5.413	5.750	4.008	4.997
Hollanda	2.506	3.103	4.893	4.542	4.702
Çin	45	47	96	1.788	3.768
Kuveyt	4.321	3.822	3.844	3.383	3.720
Yemen	2.086	2.000	2.917	1.253	3.501
Suriye	14.534	12.269	10.619	9.236	3.392
Cibuti	1	1	0	0	3.361
Katar	273	200	3096	5163	3149
Fransa	2.428	2.279	2.187	2.360	3.001
Hindistan	3.011	3.762	8.315	528	2.939
Diğer	39.509	45.115	38.823	47.588	30.226
Toplam	215.907	240.060	259.891	290.222	237.951

Kaynak: TUIK (02.07.2020)

Ek Tablo 14. Ülkelere göre yeşil mercimek ithalatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kazakistan	1.070	852	1.189	852	12.607
Kanada	26.861	17.112	19.083	13.473	6.297
Rusya Federasyonu	32	1.109	2.961	6.714	6.282
ABD	2.575	2.620	2.568	465	353
Almanya	34	0	0	0	48
Hollanda	0	0	0	0	48
Birleşik Krallık	0	0	0	0	21
İtalya	0	0	0	12	15
Diğer	186	48	0	181	0
Toplam	30.758	21.742	25.801	21.697	25.671

Kaynak: TUIK (02.07.2020)

Ek Tablo 15. Ülkelere göre yeşil mercimek ihracatı (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
İran	0	0	0	70	1.000
Almanya	678	713	492	821	989
Hindistan	0	3	0	0	589
Hollanda	305	343	193	440	446
Belçika	184	189	40	307	411
Suriye	0	40	12	171	208
İtalya	70	154	182	160	184
Birleşik Krallık	88	166	138	80	174
Kanada	3	5	6	48	161
Polonya	16	15	24	69	91
Çin	1	0	4	265	86
İsveç	15	9	11	43	70
İsrail	7	183	47	70	65
Suudi Arabistan	7	9	14	170	59
Danimarka	53	51	30	42	59
Bulgaristan	1	0	0	0	59
Fransa	79	54	14	55	58
Kenya	0	0	0	0	48
İsviçre	5	4	8	33	45
Arnavutluk	5	4	5	14	42
Irak	2	9	4	27	35
Diğer	191	173	192	748	166
Toplam	1.710	2.122	1.416	3.632	5.044

Kaynak: TUIK (02.07.2020)

KAYNAKLAR

Anonim,2017 <http://www.millermagazine.com/dunya-kuru-fasulye-nohut-pazari/.html>

Adak, M. S., Güler, M., Kayan, N., 2009. Yemelik Baklagillerin Üretimini Artırma Olanakları, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/1f860e3b7f548ab_ek.pdf (Erişim Tarihi: 30.05.2018)

FAO, 2020. Food and Agriculture Organization of The United Nations Statistics Division <Http://Faostat.Fao.Org>.(Erişim Tarihi 02.07.2020).

Kaya, F., 2010. Ülkemizde Yetiştirilen Bazı Mercimek Çeşitlerinin Bileşimlerinin Belirlenmesi. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi. Yüksek Lisans Tezi. Adana. 59s.

Kün, E., Çiftçi, C., Y., Birsin, M., Ülger, A., C., Karahan, S., Zencirci, N., Öktem, A., Güler, M., YILMAZ, N., ATAK, M., 2004. Tahıl ve Yemelik Dane Baklagiller Üretimi. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/11a7a84d3d5ce4d_ek.pdf?tipi=14&sube= (Erişim Tarihi: 20.05.2018)

Uzunöz, M., 2009. Türkiye’de Baklagil Ürünlerinde İç Ticaret Hadleri. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Tokat, 26(1): 29-37.

UBK, 2014 Ulusal Baklagil Konseyi, Baklagil Raporu www.ubk.org.tr

Trade Map, 2020. <https://www.trademap.org/> (Erişim Tarihi 02.07.2020)

TÜİK, 2020. Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr>.(Erişim Tarihi:02.07.2020)